

проявляються в силу перетину їх річками відповідно Гніздична та Гнізна, які можуть стати територією майбутнього регіонального ландшафтного парку «Збаразькі Товтри».

Польова навчальна практика у заповідних об'єктах повинна носити сучасний, динамічний характер, реагуючи на будь-які зміни в навчальному процесі, в системі підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців-екологів, в системі освіти, в державі [5].

Перелік використаних джерел:

1. Вишенська І.Г. Практика в заповідних об'єктах як необхідна складова підготовки екологів [Електронний ресурс] / [Вишенська І.Г., Гамор Ф.Д., Загнітко В.М., Незруч О.Т.] // Збірник наукових статей "III-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю". – Вінниця, 2011. – Том.1. – С.322–324.

2. Гамор Ф. Біосфені резервати як навчальні полігони/Зелені Карпати. -2008. - №1.- С. 28-30.

3. Заповідна справа в Україні. Навчальний посібник за ред. М.Д. Гродзинського і М.П.Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.

4. Каплун І.Г., Чеболда І.Ю. Шляхи оптимізації навчальної польової практики в заповідних об'єктах. //Роль і оптимізація практичної підготовки студентів географічного факультету: матеріали навчально-методичного семінару. – Тернопіль: Вектор, 2016. – с.59-63.

5. Каплун І.Г.,Чеболда І.Ю. Роль практичної підготовки у формуванні висококваліфікованого фахівця-еколога. Природничо-гуманітарні аспекти вдосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців: матеріали навчально-методичного семінару. – Тернопіль: Вектор, 2017. – с.8-14.

6. Лабораторний та польовий практикум з екології. Під ред. В.Д. Замостяна і Я.П. Дідуха. – К.: НаУКМА, 2000. – с. 51, 156, 164.

РОЛЬ КАФЕДРИ ГЕОЕКОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ТНПУ ім. В. ГНАТЮКА У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ ТЕРНОПІЛЛЯ

Кузик І.Р.

prikol_3339@ukr.net

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Україна

In the article a retrospective analysis of public activity of teachers of the Department of Geoecology and methods of teaching environmental disciplines Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, is conducted the role of student in the public life of Ternopil region, is analyzed prospect of further work of the collective. Special attention is paid to the implementation of public initiatives «School dendrarium», «Future of the forest in your hands», «The unity of generations», «Healthy food», Ukrainian-German project «Public initiative for the sake of a healthy environment in western Ukraine» and others. The work highlights the activities of the collective of the Department of Geoecology in mass media, work with students and older people.

Key words: *ecology, students, department of geoecology, public activity, school arboretum, ecological education.*

Кафедра геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін започаткована у 1998 році, хоча спеціальність «Екологія та охорона навколишнього природного середовища» на географічному факультеті Тернопільського державного педагогічного інституту (ТДП) була ліцензована ще у 1993 році. Відкриття цієї спеціальності стало початком нового етапу у розбудові майбутнього університету, оскільки це була перша непедагогічна спеціальність у педагогічному інституті. Сьогодні кафедра забезпечує

підготовку фахівців за двома напрямками: 101 Екологія та 103 Науки про Землю (освітня програма Гідрологія). Також викладачі кафедри читають курси на різних спеціальностях географічного та інших факультетів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ ім. В. Гнатюка). В сучасності кафедра геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін позиціонує себе, як осередок наукової та громадської діяльності не тільки у Тернопільській області, але і далеко за її межами.

Ще до заснування географічного факультету, активісти-екологи Тернопільського державного педагогічного інституту проводили значну наукову та громадську роботу. За підтримки обласного товариства з охорони природи у 1989 році студенти та викладачі природничого факультету провели обстеження середньої та нижньої течій річки Серет на предмет наявності водоохоронних зон, виявлення та інвентаризації джерел, лучних та лісових угруповань, а також стихійних сміттєзвалищ. За результатами експедиції були складені карти, відстежені джерела забруднення річки, взяті проби вод в місцях скидання забруднених стоків, проведені тематичні зустрічі з шкільною молоддю та інші еколого-просвітницькі заходи [3, с. 30].

У 1994 році за підтримки міського відділу охорони природи м. Тернопіль викладачами і студентами-екологами проведено обстеження екологічного стану верхньої течії р. Серет. За його результатами були виявлені джерела забруднення, види забруднень води, створена картосхема стану водоохоронних зон, взяті проби води в місцях впадіння приток, що дало можливість провести оцінку еколого-географічної ситуації гідробіоценозів досліджуваного відтинку річки і Тернопільського водосховища. Результати обстежень доповідались на засіданні міської та обласної рад, опубліковані в наукових збірках [3].

Від початку функціонування геоєкологічної секції на географічному факультеті ТДІІ, студенти та викладачі активно долучалися до різних природоохоронних ініціатив. Завдяки інтенсивній науковій та освітній роботі новостворена кафедра геоєкології налагодила тісну співпрацю із різними державними відомствами, органами місцевого самоврядування, освітніми закладами, громадськими організаціями тощо. Сьогодні кафедра геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін ТНПУ ім. В. Гнатюка співпрацює із Управлінням екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА, Управлінням житлово-комунального господарства, благоустрою та екології Тернопільської міської ради, Регіональним офісом водних ресурсів у Тернопільській області, Тернопільським обласним управлінням лісового та мисливського господарства, двома національними природними парками «Дністровський каньйон» та «Кременецькі гори», природним заповідником «Медобори», Кременецьким ботанічним садом, Управлінням освіти Тернопільської ОДА та міста Тернопіль, загальноосвітніми навчальними закладами міста, Тернопільським обласним комунальним інститутом післядипломної освіти (ТОКІПО), Тернопільським обласним краєзнавчим музеєм, Тернопільським обласним Гідрометцентром, об'єднаними територіальними громадами, органами місцевого самоврядування міст та селищ. Також кафедрою налагоджено взаємовідносини із громадськими організаціями: «Скеля», «Екоальянс», Національний екологічний центр України (НЕЦУ), Всеукраїнська екологічна ліга, екологічний клуб «Край» та інші. При кафедрі функціонує науково-дослідна лабораторія моделювання еколого-географічних систем, науковий центр екологічних інновацій, громадська організація Тернопільський міський відокремлений підрозділ НЕЦУ та студентський рух з охорони природи «ЕКО-LIFE». У такій тісній когенерації із різними державними та неурядовими організаціями кафедра геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін реалізує свій колективний потенціал громадської роботи.

Починаючи із листопада 2013 року на географічному факультеті ТНПУ ім. В. Гнатюка відновила роботу студентська екологічна дружина, до її складу ввійшли практично усі студенти спеціальності Екологія. Сьогодні екодружина трансформувалась у

студентський рух з охорони природи «ЕСО-LIFE», який функціонує як громадська організація із своєю символікою та статутом. За останні 6 років активісти організації «ЕСО-LIFE» започаткували та відновили багато природоохоронних традицій, реалізували більше трьох десятків акцій та налагодили співпрацю з іншими освітніми закладами м. Тернопіль. Однією із екологічних ініціатив, яка започаткована та реалізується уже на протязі шести років, студентами-екологами ТНПУ ім. В. Гнатюка, є акція з благоустрою та окультурення ботанічної пам'ятки природи місцевого значення ім. М.П. Чайковського (рис. 1).

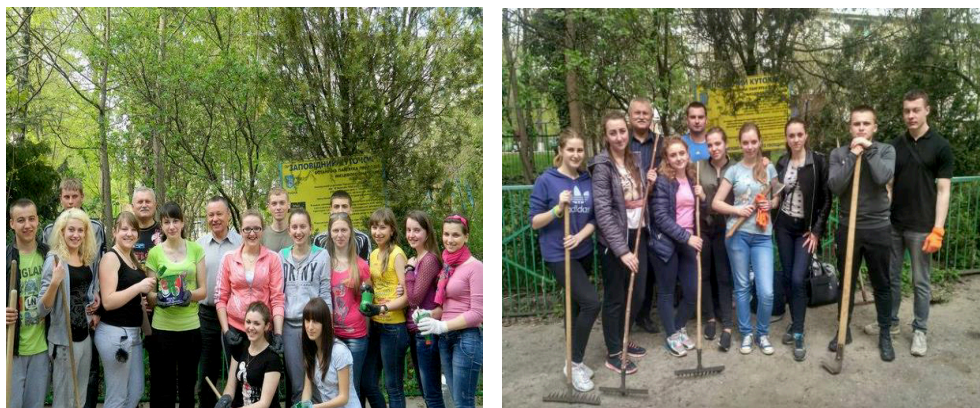

Рис.1. Екологічна акція з окультурення та благоустрою ботанічної пам'ятки природи місцевого значення ім. М. П. Чайковського

Микола Петрович Чайковський видатний природоохоронець Тернопільського краю, за його ініціативи в області створено більше сотні нових заповідних об'єктів, в тому числі перший в Україні регіональний ландшафтний парк «Дністровський каньйон». 23 травня 2013 року за ініціативи громадської організації «Екоальянс» та за підтримки кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін на будинку де проживав Микола Петрович встановлено меморіальну дошку, а 1 жовтня 2014 року на географічному факультеті ТНПУ ім. В. Гнатюка відкрито іменну аудиторію М.П.Чайковського (ауд.158).

Яскравим прикладом співпраці кафедри геоєкології із громадськими організаціями та загальноосвітніми закладами м. Тернопіль є реалізація проекту «Шкільний дендрарій» (рис. 2). Починаючи із 2012 року в рамках проекту активістами, школярами і студентами було висаджено понад 2 тис. дерев та кущів у таких школах міста: №7,9,10,13,19,24,27,28, Тернопільської вечірній школі, ТНВК «Школа-колегіум Патріарха Йосипа Сліпого», Тернопільській класичній гімназії, а у 2019 році висадку провели ще й у дитячому садочку №17. Закладка таких дендраріїв відбувається за сприяння Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства, які надають саджанці (магнолії пабдуболистої, туї шаровидої і пірамідальної, форзиції звичайної, ялівця козацького, ялини звичайної і канадської, дуба звичайного, сосни звичайної, клена гостролистого та кущів – самшит, спірея, дейція, форзиція, жасмин тощо) [2].

Рис. 2. Реалізація проекту «Шкільний дендрарій» у школах м. Тернопіль

Традиційними громадським ініціативами для студентів-екологів вже стали щорічні весняні акції з прибирання рекреаційних зон міста Тернополя. Студенти та викладачі регулярно долучаються до загальноміської толоки, акції «Зробимо Україну чистою» та Всеукраїнських челенджів «За чисте довкілля». Еколого-освітня та виховна діяльність викладачів кафедри є пріоритетною та здійснюється на громадських засадах. Сьогодні нами інтенсивно розробляються напрямки просвітницької діяльності щодо здорового харчування, екологічно безпечного способу життя, збереження водних ресурсів, зелених насаджень тощо. Доцент кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін Лісова Н.О. регулярно проводить майстер-класи з визначення якості продуктів харчування, як в лабораторних так і в домашніх умовах (рис. 3).

Рис. 3. Популяризація здорового харчування у ТНПУ ім. В. Гнатюка

Такий напрям діяльності сьогодні набирає популярності серед молодого покоління та старших людей. Адже якість та екологічність харчування безпосередньо впливає на здоров'я людини. Ці питання викладачі та студенти-екологи піднімають у школах (а рамках профорієнтаційної роботи), на дні відкритих дверей в університеті, на наукових пікніках і навіть під час зустрічей із людьми похилого віку. У 2019 році доценти кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін ТНПУ ім. В. Гнатюка (Стецько Н.П., Барна І.М., Лісова Н.О.) беруть участь у благодійному проєкті «Єднання поколінь», в рамках якого спілкуються із людьми поважного віку на різні природоохоронні теми. До проєкту долучаються і студенти які радо ідуть на контакт із досвідченими людьми, дискутуючи про зміни клімату, збереження лісів, води, якість харчування, сортування відходів та інше.

Важливою складовою еколого-просвітницької діяльності кафедри є участь у радіо- і телепередачах. Викладачі та магістранти часто виступають експертами на передачах місцевих телеканалів та ефірів радіомовлення. За останні 5 років представники кафедри взяли участь у більше як 30 радіопередачах на Тернопільському обласному радіо. Теми які піднімаються у щотижневій передачі «Екологічний вимір» є різнопланового характеру і часто приурочені до певних подій чи природоохоронних свят (дні води, лісу, довкілля, птахів, водно-болотних угідь тощо). Не менш важливим та сучасним форматом формування екологічної свідомості серед населення виступають зйомки відеороликів для youtube-каналу благодійного фонду MagneticOne.Org. Викладачі кафедри геоєкології (Царик Л.П., Янковська Л.В.) та магістранти спеціальності Екологія (Кузик І., Сплавінська Ю.) зняли серію короткометражних відеороликів про збереження зелених насаджень, поводження із ТПВ, якість продуктів харчування та інше. Такі короткі відео здобули широку популярність у соціальних мережах та набирали сотні переглядів. Особливо актуальним був відеоролик про проєкт «Шкільний дендрарій» у школах м. Тернопіль,

який відзнятий 19 вересня 2018 року у школі №10 і ТНВК «Школі-колегіумі Патріарха Йосипа Сліпого».

Окремим аспектом формування екологічної культури серед населення виступає проведення практичних природоохоронних акцій. Так, в останні кілька років студенти-екологи часто підгодовують лелек, які після прильоту потрапляють у складні погодні умови. Рятували пернатих друзів студенти у 2013 та 2018 роках. Подібні акції спільно з іншими громадськими організаціями колектив кафедри проводив у селах Велика Березовиця, Івачів Тернопільського району та с. Залужжя Збарзького району. Такі заходи є вкрай важливими для збереження чисельності лелек та формування екологічної свідомості населення.

З 2017 року колектив кафедри геоекології налагодив тісну співпрацю із Тернопільським обласним управлінням лісового та мисливського господарства. Окрім проекту «Шкільний дендрарій», який реалізується за підтримки Управління, студенти та викладачі спільно з лісівниками заклали вже близько 5 гектарів лісу. Вперше студенти-екологи разом із викладачами Новицькою С.Р. та Каплуном І.Г. долучилися до акції «Майбутнє лісу у твоїх руках» весною 2018 року висадивши у Микулинецькому лісництві понад 2,5 тис. саджанців горіха чорного [1]. Восени таку акцію повторили, разом із професором Цариком Л.П., доцентами Чеболдою І.Ю. та Янковською Л.В. заклали 0,5 га лісового масиву ялини європейської. І останньою унікальною природоохоронною акцією за участі студентів, викладачів, лісівників та громадських активістів була висадка в Улашківському лісництві кедра корейського (300 саджанців). До висадки нетипової для Тернопільщини лісової культури на початку квітня 2019 року долучилися студенти 1, 2, 4 і 5 курсів спеціальності Екологія, викладач Новицька С.Р. та аспірант Кузик І.Р. (рис. 4).

Рис. 4. Закладка лісу студентами екологами та викладачами кафедри геоекології

Варто зазначити, що колектив кафедри геоекології та методики навчання екологічних дисциплін ТНПУ ім. В. Гнатюка активно співпрацює не лише із громадськими об'єднаннями, але і з державними органами влади. Представники кафедри є членами громадської ради при Управлінні екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА, згідно протоколу Установчих зборів від 18.09.2018 р. Ми тісно співпрацюємо із органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами (ОТГ). У

2018 році професор Царик Л.П та аспірант Кузик І.Р. брали участь у розробці проекту Стратегії сталого розвитку Іванівської ОТГ. При підготовці проекту Стратегії науковці кафедри розробляли блок присвячений збереженню та відновленню навколишнього середовища громади.

Активно кафедра геоекології ТНПУ ім. В. Гнатюка співпрацює із громадськими організаціями національного та міжнародного рівня. 14 серпня 2017 року на базі кафедри створено Тернопільський міський відокремлений підрозділ НЕЦУ. Міський відокремлений підрозділ разом із обласним реалізує загальнонаціональну політику Екоцентру спрямовану на збереження окремих компонентів навколишнього середовища, ключових природних об'єктів нашої краю, сприяє реалізації локальної екологічної політики у м. Тернополі, екологічному просвітництву та вихованню місцевого населення. Члени Тернопільського міського відокремленого підрозділу НЕЦУ, викладачі кафедри геоекології є співрозробниками Програми охорони навколишнього середовища у м. Тернополі на 2020-2025 роки.

У співпраці з Українською гельсінською спілкою за ініціативи кафедри геоекології та методики навчання екологічних дисциплін на географічному факультеті ТНПУ ім. В. Гнатюка в листопадів 2017 року відбувся захід присвячений підсумкам проекту «Думайдан 2016: збереження зелених зон у містах і селищах». В рамках проекту викладачі кафедри мали можливість запропонувати зміни до національного екологічного та містобудівного законодавства в частині збереження зелених насаджень населених пунктів. Варто зазначити, що захід відбувся на високому рівні, учасникам такий досвід є вкрай важливий.

Окрім співпраці із Всеукраїнськими громадськими організаціями, у 2017 році кафедрою геоекології ТНПУ ім. В. Гнатюка започатковано взаємовідносини із міжнародними організаціями. В рамках реалізації спільного українсько-німецького проекту «Громадська ініціатива заради здорового довкілля в західній Україні», налагоджено співпрацю із Технічним університетом Брауншвайга (Німеччина), громадською організацією «Stiftung Erinnerung Verantwortung Zukunft» та благодійним фондом Robert BoschStiftung. В проекті взяли участь викладачі і студенти географічного факультету ТНПУ ім. В. Гнатюка (доц. Чеболда І.Ю., викл. Каплун І.Г., студенти Кузик І., Сплавінська Ю., Царик В.), географічного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича та екологи Технічного університету Брауншвайга. Українські та німецькі студенти провели експедицію верхньої течії р. Серет від Малашівського сміттєзвалища до Тернопільського водосховища, взяли проби води, відвідали очисні споруди м. Тернопіль і порівняли науково-практичні підходи до очищення води і поводження із ТПВ в Україні та Німеччині. Результати проекту були представлені на центральній площі Тернополя, опубліковано у невеличких брошурах та буклетах.

Важливим аспектом науково-громадської діяльності кафедри геоекології ТНПУ ім. В. Гнатюка виступає участь у різних тренінгах, семінарах, круглих столах з актуальних проблем сьогодення. Викладачі та студенти за останній рік взяли участь у кількох тренінгах присвячених апроксимації нових екологічних законів у сфері оцінки впливу на довкілля (ОВД) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО); змінам клімату в урбоекосистемах (м. Львів), імплементації екологічної складової Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС (м. Чернівці), грантовій діяльності (м. Тернопіль) тощо. Завідувач кафедри геоекології та методики навчання екологічних дисциплін проф. Царик Л.П. представляв колектив під час круглого столу «Чисте місто Тернопіль очима громади» (26.02.2019 р.), навчально-дискусійній панелі «Екосвідомість як складова екотуризму» (17.07.2018 р.) організовану відділом туризму Тернопільської ОДА. 18 березня 2019 року колектив кафедри мав змогу поспілкуватися із Міністром екології та природних ресурсів України Остапом Семераком. Окрім конструктивного діалогу, запитань від науковців та громадськості, очільник відомства вислухав доповіді присвячені інноваційним розробкам

ТНПУ, серед яких проект колективу географічного факультету «Тернопільські товри – перший геопарк і туристична дестинація краю».

Сьогодні представники кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін ТНПУ ім. В. Гнатюка активно долучаються до природоохоронних ініціатив, організовують різноманітні екологічні акції просвітницького та практично спрямування. Кафедра займає передові позиції у рейтинговому оцінюванні університету за громадською роботою, практично кожен викладач і студент є членом якоїсь громадської організації. В університеті створюються усі умови для творчої реалізації, громадянського розвитку та постійного вдосконалення кожної індивідуальної особистості. А перспектива вирішення усіх регіональних та локальних екологічних проблем лише активізують громадську діяльність кафедри.

Перелік використаних джерел:

1. Каплун І.Г. Значення акції «Майбутнє лісу у твоїх руках» для екологічного просвітництва та виховання // Матеріали звітної конференції викладачів, аспірантів магістрантів, студентів кафедри геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін та НДЛ «Моделювання еколого-географічних систем». – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2018. – С. 56-64.

2. Царик Л.П., Філь О.Г. Громадський проект «Шкільний дендрарій» на теренах загальноосвітніх закладів м. Тернополя // Соціально-екологічна роль заповідних дендропарків України. Збірка наукових статей. Полтава: Дивосвіт, 2015. – С.140-142.

3. Царик Л.П. Науково-освітня роль кафедри геоєкології ТНПУ у реалізації природо-охоронних концепцій початку ХХІ ст.. в Україні. Наукові записки ТНПУ. Серія: географія. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2015, №2 – С. 4-9.

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вітенко І.М.

vitek_@i.ua

*Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Тернопіль, Україна*

The conceptual problems of school curricula of natural sciences, in relation to the problem of preservation of green zones of the city are determined. The role of youth in realization of ecological-lore projects «Your native land». The prospects of attracting pupils, students, public organizations to environmental protection actions are outlined.

Key words: *pupils, students, your native land.*

«Дитина від своєї природи—допитливий дослідник, відкривач світу... Слід дитину спонукати до самостійної пізнавальної діяльності, формуючи з малих літ допитливість, прагнення до навчання, яке має бути радісною працею».Зміст слів відомого українського педагога Василя Сухомлинського розкривається сьогодні у державних стандартах Концепції Нової української школи.

Принципи НУШ, «Радість пізнання» та«Розвиток особистості» стали основою освітнього процесу для успішної дослідницької та проектної діяльності,розвитку самостійного та незалежного мислення учнів за підтримки вчителя. За словами заступника Міністра освіти і науки України Павла Хобзея: «Роль вчителя змінюється: якщо раніше він був єдиним джерелом інформації, то зараз повинен організувати навчальний процес так, щоб діти самостійно пізнавали світ. Він, як і раніше, залишається лідером освітнього процесу, але стає невидимим організатором. Учитель повинен зробити все так,що бучні